

24.1.2025

EOAK/6952/2024

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Esittelijäneuvos jaostopäällikkönä Kristian Holman

TARKASTUS: MAASOTAKOULUN VAPAUTENSA MENETTÄNEIDEN SÄILYTYSSTILAT 9.12.2024

Tarkastusajankohta

9.12.2024 klo 13.00–13.40

Osallistujat oikeusasiamiehen kansliasta

Esittelijäneuvos Kristian Holman

Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Tuire Metso

Osallistujat tarkastuskohteesta

Vartioston varajohtaja, vääpeli

1 YLEISTÄ

Tarkastus toimitettiin oikeusasiamies Petri Jääskeläisen määräyksestä.

Eduskunnan oikeusasiamies on nimetty YK:n kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastaisen yleissopimuksen valinnaisen pöytäkirjan tarkoittamaksi kansalliseksi valvontaelimeksi.

Vapautensa menettäneiden säilytystilojen tarkastaminen ja heidän vapaudenmenetyksensä aikaisen kohtelun valvonta on jo ennen tätä tehtävää kuulunut oikeusasiamiehen tehtäviin.

Sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetun lain 18 §:n 2 momentin mukaan pidätettyihin ja kiinni otettuihin sovelletaan, mitä poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetussa laissa pidätettyjen ja kiinni otettujen kohtelusta (jäljempänä putkalaki) säädetään.

Maasotakoulun Haminassa sijaitsevien vapautensa menettäneiden säilytystilat on tarkastettu eduskunnan oikeusasiamiehen toimesta viimeksi 2.6.2015.

2 TARKASTUSHAVAINNOT

2.1 Yleistä

Maasotakoulun Haminan säilytystilalla tarkoitetaan Pampyölin kasarmialueella olevaa kiinniotettujen säilyttämiseen tarkoitettua neljä säilytyshuonetta käsittävää kasarmirakennuksen alakertaa. Tilat ovat vanhat, ja tarkastajille esitetyn arvion mukaan 1960- ja 70-luvulta. Tilat tullaan uusimaan mahdollisesti vuoden 2028 tietämällä.

Tarkastusajankohtana säilytystilassa ei ollut vapautensa menettäneitä henkilöitä.

Vuonna 2023 säilytystilassa oli vapautensa menettäneenä kolme henkilöä, joista kaksi rikosperusteisesti (RL 45:10 §:n karkaaminen) ja päihtymyksen vuoksi. Vuonna 2024 säilytystiloissa on ollut yksi vapautensa menettänyt henkilö (epäiltynä karkaamisesta). Vapaudenmenetykset ovat olleet kestoaltaan alle 12 tuntia.

2.2 Henkilökunta

Säilytystilan henkilökuntana on vartioston palkattua henkilökuntaa sekä sotilaspoliisikoulutuksen saaneita varusmiehiä.

Henkilökunnan kielitaitona ilmoitettiin suomi, ruotsi ja englantia.

Maasotakoulun vartiointihenkilöstön voimankäyttövälineinä oli henkilökohtaisen aseiden lisäksi patukka, kaasusumutin ja käsiraudat. Henkilökunta on saanut voimankäyttökoulutuksen.

2.3 Järjestyssääntö

Tiloissa noudatetaan Maasotakoulun vartio-ohjeen määräyksiä.

2.4 Valvonnan järjestäminen

Jos säilytystilassa säilytetään vapautensa menettäneitä, valvonnasta vastaa kaksi sotilaspoliisikoulutuksen saanutta varusmiestä. Heidät on sijoitettu säilytyshuoneiden edustalle ja heidän tehtävänsä on seurata säilytyshuoneen ovisilmän kautta vapautensa menettäneen vointia. Varusmiehet eivät käy säilytyshuoneessa toteamassa säilöön otetun tilaa, muutoin kuin jos tämä ei reagoi koputukseen tai muuhun huomion herättämiseen.

Palkattu henkilöstön osallistumisesta valvonnan järjestämiseen ei ole tarkempaa ohjeistusta Maasotakoulussa. Virkamiehen harkinnan mukaan säilytystila miehitetään myös henkilökunnalla, jos on epäily esimerkiksi kiinniotetun terveydellisistä ongelmista. Lisäksi päihtyneille tarkoitettujen tilojen kameravalvontakuva välittyy palkatun henkilöstön asemapaikkaan päävaruskunnan alueelle.

Kahdessa säilytysjuoneessa (päihtyneiden säilyttämiseen tarkoitettut) oli tallentava kameravalvonta. Tallenteiden kerrottiin tallentuvan Teleste-järjestelmään ja niiden säilytysajan olevan vähintään kolme kuukautta palvelimen kapasiteetista riippuen.

Säilytysjuoneessa on hälytyspainike, jolla saadaan yhteys säilytysjuoneen välittömässä läheisyydessä olevaan valvomohuoneeseen. Hälytyspainikkeen kutsu kuitataan erikseen.

2.5 Tulotarkastus ja kirjaamiset

Säilytystilaan otettava vapautensa menettänyt tarkastetaan säilytystilojen edustalla olevassa tilassa olevan pöydän ääressä (tulotarkastus). Tarkastukseen kuuluu henkilöllisyyden toteaminen ja mahdollisten sairauksien ja vammojen kirjaaminen sekä pois otetun omaisuuden luettelointi ja tarkastaminen. Omaisuus sekä mahdolliset lääkkeet laitetaan lukittavaan kaappiin.

Merkinnät säilöönoton aikana tapahtuvista toimenpiteistä tehdään vartiokertomukseen.

2.6 Vapautensa menettäneiden oikeuksista ilmoittaminen

Vapautensa menettäneiden saatavilla on kansioon kerätty kokoelma vapautensa menettäneitä koskevista säännöksistä. Säännökset ovat saatavissa suomen lisäksi ruotsin kielellä. Kansio annetaan pyydettyä vapautensa menettäneelle säilytysjuoneeseen.

2.7 Säilytysjuoneet

Säilytystilassa on vapautensa menettäneen säilytystä varten neljä n. 2x4 metrin säilytysjuonetta, johon voidaan jokaiseen majoittaa yksi henkilö kerrallaan.

Kalusteena kahdessa päihtyneille tarkoitettussa säilytysjuoneessa on ainoastaan patja. Rikosperusteisesti kiinnitetyille tarkoitetuissa kahdessa säilytysjuoneessa oli sänky sekä liinavaatteet.

Säilytysjuoneessa oli himmennetty ikkuna, josta tuli luonnonvaloa. Täysin pimeäksi säilytystilaa ei saanut. Säilytysjuone oli tarkastusajankohtana sen ikä huomioiden siistikuntoinen. Säilytysjuoneissa oli paloilmoitinjärjestelmä.

Säilytysjuoneissa ei ollut vessaa eikä peseytymismahdollisuutta.

2.8 Ulkoilutila

Säilytystilan ulkoilutilana toimii suljetulla varuskunta-alueella oleva kasarmirakennuksen edusta, jota ei ole suojattu tai aidattu millään tavoin sivullisilta. Ulkoilumahdollisuus kerrottiin järjestettävän vapautensa menettäneen esittämän pyynnön mukaisesti ja lähtökohtaisesti kaikilla on mahdollisuus tunnin ulkoiluun valvottuna.

Vapautensa menettäneellä on mahdollisuus tupakointiin pyyntönsä mukaisesti, jos vain valvonnan resurssit sallivat tupakoinnin valvomisen vartioston edustalla.

2.9 Perushuolto

Säilytystilan edustalla olevassa tilassa oli erillinen peseytymistila (suihku ja vessa). Peseytymistilassa ei ollut kuitenkaan minkäänlaista ovea, joten peseytyminen ja vessassa käynti ei tapahtunut millään tavoin valvontahenkilöstöltä suojattuna.

Ruoka toimitetaan varuskunnan ruokalasta. Lisäksi on saatavilla eväspaketteja, joita voidaan tarpeen mukaan antaa vapautensa menettäneille. Vapautensa menettäneelle tarjotaan kolme ateriaa päivässä. Ruokailu tapahtuu säilytystilan edustalla tulotarkastuksen tekemiseen tarkoitetun pöydän ääressä.

2.10 Terveystarkastus

Vapautensa menettäneellä havaitut vammat dokumentoidaan säilöönottotarkastuksen yhteydessä. Vapautensa menettäneellä on mahdollisuus saada varavaatteita.

Mahdolliset säilöön otetut lääkkeet ottaa henkilö itse valvottuna. Lääkkeiden annostuksessa voidaan konsultoida varuskunnan terveysasemaa. Tarvittaessa kutsutaan lääkintähenkilöstö paikalle tai säilöön otettu toimitetaan valvotusti terveysasemalle tai hätätapauksissa paikalle kutsutaan ambulanssi.

Henkilökunta on saanut ensiapukoulutuksen ja vartiostosta löytyy tavanomaisten ensiapuvälineiden lisäksi defibrillaattori (sijoitettuna sotilaspoliisin autoon).

2.11 Tapaamiset ja puhelimen käyttö

Vapautensa menettäneellä on oikeus tavata vieraita tarpeellisen valvonnan alaisena. Mitään varsinaista tapaamistilaa vartiostossa ei ole. Vapautensa menettäneelle annetaan mahdollisuuksien mukaan mahdollisuus olla puhelimitse yhteydessä säilytystilan ulkopuolelle. Säilytysshuoneeseen puhelinta ei kuitenkaan anneta.

3 TOIMENPITEET TARKASTUKSEN JOHDOSTA

Tarkastushavainnot esiteltiin oikeusasiamies Petri Jääskeläiselle.

Oikeusasiamies kiinnittää huomiota siihen, voidaanko vapautensa menettäneen valvonnan järjestämistä ainoastaan varusmiesten toimesta tehtävänä pitää riittävänä. Tarkastushavaintojen perusteella varusmiehet eivät käy säilytysshuoneessa toteamassa valvottavan terveydentilaa vaan ainoastaan tarkkailevat tätä säilytysshuoneen ulkopuolelta.

Kerrottu menettely herättää kysymyksiä valvonnan asianmukaisuudesta ja vapautensa menettäneen terveydentilassa tapahtuvien äkillisten muutosten huomioinnista ja niihin reagoimisesta. Palkatun henkilöstön asemapaikka on noin 2 kilometrin päässä. Oikeusasiamies pitää perusteltuna, että vapautensa menettäneen valvontaan osallistuisi aina palkattuun henkilöstöön kuuluvia virkamiehiä ja suosittaa Maasotakoulua selvittämään ohjeistustaan vapautensa menettäneen valvonnan järjestämisestä tältä osin.

Tarkastushavaintojen perusteella säilytystilat ovat varsin iäkkäät ja poikkeavat olosuhteiltaan varsin paljon nykyaikaisemmista vapautensa menettäneiden säilytystiloista muun muassa peseytymisen ja vessassa asiointiin yksityisyyden turvaamisen osalta.

Oikeusasiamies kiinnittää yleisesti huomiota siihen, että puolustusvoimilla ei vaikuttaisi olevan minkäänlaista hyväksyntämenettelyä vapautensa menettäneiden säilytystiloille samalla tavoin kuin poliisilla (putkalain 2 luvun 1 §) ja Rajavartiolaitoksessa (rajavartiolain 64 §). Tällainen hyväksyntämenettely olisi perusteltu ainakin säilytystilojen käyttöönoton yhteydessä.

Tämä pöytäkirja on ollut luonnosvaiheessa Maasotakoulussa kommentteja ja mahdollisten salassa pidettävien tietojen arviointia varten.